

nör över fortet och var som sådan kvar, då fransmännen 1782 angrepo och brände det. Själv fördes han till Frankrike som fånge, men nådde efter fem år England, där han avled 1792.

ALEXANDER MACKENZIES RESOR TILL ISHAVET OCH STILLA HAVET

Freden 1763, då Nya Frankrike överläts till England, skulle för Hudson Baykompaniet medföra att konkurrerande bolag bildades, vilka i första hand stötte fram åt nordväst. Åtskilliga betydande skotska pälsgrossister i Montreal sökte med all kraft efter nya handelsområden och en av dem, Peter Pond, nådde 1778 fram till Athabascasjön. Så småningom bildades större bolag, varav det viktigaste blev det 1787 stiftade Nordvästkompaniet. Konkurrensen skulle emellertid medföra utskjutning av pälsdjuren och indianernas demoralisering, innan bolagen år 1821 slogs ihop. Hudson Baykompaniet kom då att härska över väldigare vidder än någonsin, ty Nordvästkompaniet hade betydligt utvidgat både sin egen och världens kännedom om de nordliga och västliga delarna av kontinenten genom två märkliga resor, företagna av kompaniets tjänsteman Alexander Mackenzie.

Mackenzies första expedition bestod av den unge tjänstemannen vid samma kompani Le Roux, en tysk, fyra kanadensiska voyageurs, två följda av sina hustrur, samt två indianer, den ene med sina två hustrur. Denne indian hade en gång varit med Hearne på hans resa och nu nått rangen av erkänd hövding. Avfärden skedde från Fort Chipewayan vid Athabascasjön den tredje juni 1789. Mackenzies reseskildring är till den grad noggrann och försedd med så talrika positionsbestämningar, att det inte skulle möta några svårigheter att med ledning av hans bok och några astronomiska instrument taga sig fram i dessa trakter. Expeditionen följde först Slavflodens strida lopp, och efter att ha burit last och kanoter förbi fallen — en förlorades därvid — kom man ut i Stora Slavsjön, där emellertid drivis gjorde navigeringen besvärlig. Äntligen nådde man fram till ett litet läger med s. k. rödaknivindianer, uppkallade efter de kopparknivar, som de buro, och här fick man en lots, som visade vägen till sjöns utlopp. Le Roux kvarlämnades för att handla med indianerna. De övriga nådde lyckligt fram till den flod, som efter sin upptäckare kallas Mackenzie River, och på den fortsatte de. Som vanligt under resor sommartid i Canada ledde de fruktansvärt genom de myriader blodtörstiga myggor som kastade sig över dem och som tydligen för Mackenzie var ett större lidande än alla andra resans vedermödor. Snart träffade de nya indianfamiljer som de sökte göra tillgängligare genom gåvor. Indianerna berättade härresande historier

A. Mackenzies båda resor
till Ishavet och Västkusten.

Alexander Mackenzies resor till Ishavet och Stilla havet.

om flodens nedre lopp, historier som den nyktre vetenskapsmannen Mackenzie med en axelryckning avfärdade som fabler. De medföljande indianerna, som redan voro trötta på resan, reagerade emellertid på annat sätt men gävo sig till tåls, sedan man engagerat en av berättarna som deltagare. En märklig ceremoni försiggick nu. Indianen skar nämligen en lock av sin hår, fäste en tredjedel av den på sin hustrus huvud och blåste därefter på den med all kraft uttalande besynnerliga ord, varefter detsamma upprepades med hans två barn. Från detta oskuldsfulla folk, som varken kände bruket av sprit eller tobak, fortsatte man så nedåt floden, sedan den indian man lämnat kvar lovat stanna tills man återkom.

Efter några dagar träffade man på en annan liten stam, vars medlemmar utom en gammal kvinna och en gubbe flydde vid främlingarnas ankomst. Så småningom tinade de upp sedan gåvor överlämnats och berättade något längre fram skulle de finna en annan stor flod. Fyra kanoter sattes ut och Mackenzies större lotsades säkert mellan de många bankarna. Även dessa indianer voro fulla av historier om de många farorna längs

Alexander Mackenzie, Nordvästkompaniets store upptäcktsresande.

fram. Man passerade sedan Stora Björnsjöns avlopp och färdades genom loucheuxindianernas område. Landet blev allt lägre, endast i väster såg man bergens glittrande kammar. Måndagen den 13 juli konstaterade Mackenzie, att solen inte sjönk bakom horisonten, och man var även tvungen att hastigt flytta förråden undan det stigande tidvattnet. Näten, som lades ut, gävo en fångst av obekanta fiskar, men en av dem kände hövdingen igen, ty den var av samma slag, som fångades i Hudsonbukten. Samma afton gick Mackenzie upp på en kulle och såg ute i isen två öar. Intet tvivel kunde råda om, att man befann sig vid Norra Ishavet. Man såg valar, som Mackenzie kallar dem, men hans beskrivning tyder på, att han i stället hade sett sälar. Ute på en ö hittade man också fem eller sex gamla hyddor, tydligen eskimåernas vinterbostäder. På denna ö lät Mackenzie uppsätta ett märke med platsens latitud, sitt namn och antalet personer han hade med sig.

Iakttagelser av tidvattnet och kryssningar mellan öarna uppfyllde de närmaste dagarna. Vädret var regnigt och rått och då provianten började tryta beslöt man vända. Man mötte snart indianer och av deras berättelser framgick, att eskimåerna brukade komma uppför floden för att söka efter flinta. Under ansträngande paddling gick färden vidare och den 24 augusti var man framme vid det ställe, där man lämnat Le Roux. Utan missöden anlände expeditionen till sitt fort den 12 september 1789 efter etthundratvå dagars resa, varunder den tillryggalagt mer än 1 000 engelska mil.

Den 10 oktober 1792 lämnade Mackenzie åter Fort Chipewayan för företaga sin andra stora upptäcktsresa. Denna gång medföljde skott Mackay och flera indianer. Det kan synas ovanligt att börja en långresa så sent på hösten, men enligt Mackenzie var meningen den att först ta så långt som möjligt uppför Peace River, bygga en handelsstation och övervintra, varpå man nästa vår kunde fortsätta mot väster. Fredsfloden som fått sitt namn av att bäver- och creeindianerna en gång på en udde floden slutit fred, var svår att ta sig uppför på grund av många forsar och fall, förbi vilka man måste bära kanoter och utrustning. Vädret var till tiden kallt och rått. Man fortsatte ända tills isen lagt sig och hade då nått den plats, där stationen skulle anläggas. Dagen före julafton stod han färdigt och Mackenzie kunde flytta in.

Vintern gick långsamt, Mackenzie inregistrerar med tydlig glädje, att han hade framgång som sårläkare, skinn samlades och något intresse skänktes åt indianernas seder. Ett mord förorsakat av svartsjuka gav en smärre omväxling, och då våren nalkades, kunde man börja med förberedelser för den stora resan. I maj 1793 sjösattes en stor kanot, som dock var lätt, att två man kunde bära den fyra engelska mil utan att tröttna. Sällskapet bestod av Mackenzie, Alexander Mackay, sex voyageurs, varav två deltagit i den förra färden, samt två indianer som jägare och tolkar. Snart mötte man indianer, som berättade, att det inte skulle dröja mer än tio dagar innan de nådde Klippiga bergen. Hövdingen ville föra sin stam över floden och anhöll därför att få låna den stora kanoten, men Mackenzie ville inte utan skäl orolig för dess öde, slingrade sig undan med förklaringar att han var ute på ett så stort och farofyllt företag, att ingen kvinna kunde tillåtas att stiga ombord i den. Detta fann hövdingen vara alldeles i sin ordning. Ju längre man nådde upp i bergen dess stridare blev strömmar med tidsödande transport av last och kanot som följd. Ibland drogs de uppför forsarna och vid ett tillfälle befann sig hela sällskapet i uppenbar livsfara, ty den höga strandbanken var så underminerad, att stora stenar dansade ner alldeles bredvid kanoten, varit Mackenzie befann sig, och att som drogo riskerade varje ögonblick att strandkanten skulle ge vika. Allt rop nerifrån överröstades av det brusande vattnet. Det var spännande minuter innan det farliga stället passerats. I Mackenzies journal återkommer med monoton regelbundenhet beskrivningen av alla forsarna och floden och det tidsödande och hårda arbetet med bärandet. Vårfloden bog en gång också med sig träd och grenar med sådan kraft att kanotens bog en gång var nära att tryckas in. Folket hade börjat knota, trötta som de voro, och ansågo att det var nödvändigt att tänka på återfärden. Men Mackenzie var ståndaktig trots att man nu visste, att flodens återstående lopp gjordes av en enda förs. Långsamt arbetade man sig upp i bergen till de

De svårframkomliga Klippiga bergen.

starkt sönderskurna högslätt, som uppfyller största delen av Brittiska Columbia. Vädret hade hittills varit kyligt men med värmen kommo myggorna, som inte ens den nyktre, tålmodige Mackenzie kan skriva om utan att klaga. Här träffade man också indianer, som visserligen hört talas om vita män, men aldrig förr sett sådana. Först efter långa underhandlingar kunde indianerna förmås att lägga ner sina vapen som tecken på vänskap, Mackenzie gick i land, tryckte deras händer och utväxlade gåvor. De omtalade att vid kusten fanns det indianer, som bodde i hus, och på den »stinkande sjön» kommo vita män med skepp stora som öar för att handla med dem. Mackenzie försäkrade dem, att även han ville komma med sådana skepp fullastade med gevär och krut, så att de kunde försvara sig mot sina fiender, om de blott visade honom den flod som rann ut i »det stinkande vattnet». Han tillbragte en mycket orolig natt innan han nästa morgon fick reda på, att det fanns en stor flod, som rann mot middagssolen och vars källa var belägen nära den de nu voro på väg uppför. Genom gåvor förmåddes den modigaste indianen att medfölja som vägvisare.

Från Peace River hade man valt att följa källfloden Parsnip River och nådde därför snart vattendelaren, varöver kanot och last bars. Endast 817 steg skiljer här den lilla sjö, som genom sitt avlopp, Fraser River, tömmer sitt vatten i Stilla havet, under det Peace River flyter till Hudson-

bukten och därmed till Atlanten. Den nya floden var om möjligt genom sina fall, forsar och lösrivna träd ännu farligare än den gamla. Av indianerna fick man besked om att vid dess mynning fanns vita män som byggde hus vilken upplysning mycket muntrade upp dem. Man hade nu kommit till ett ställe, där tre vattenfall i rad gjorde all navigering omöjlig. Mackenzie beslöt då, att man till fots skulle bege sig ned till havet. Vid en ö, kallad Kanotön, byggdes en ny kanot som omsorgsfullt doldes jämte de saker som inte kunde medtagas, och sedan hans män förklarat sig villiga att följa honom började man med packningarna på ryggen den ansträngande vandringen över land.

Den blev också spännande, ty indianerna voro inte endast skygga utåt rent av fientliga. Söndagen den 7 juli var Mackenzie så ivrig att inhämta nyheter att han t. o. m. glömde att dra upp sin klocka, vilket han försäkrade aldrig hänt honom sedan starten och av vilken händelse vi kunna förstå att även den kallblodige upptäcktsresanden kände sig gripen av spänningen i deras företag. Infödingarna voro nu sysselsatta med laxfångsten, och oerhörda stim gå uppför dessa floder och denna fisk utgör deras huvudsakliga föda. Genom skogklädda berg, dalar och moras, förbi snöklädda fjälljättar gick marschen upp till den kedja, som skiljer landet från kusten och där de funno sig helt omgivna av snö. De följde emellertid spåren efter en hjord, som måste ha passerat några timmar förut och kommo snart närmare på grästäkta fjällsidor, där det var så behagligt att man gjorde halt, varvid Mackenzie passade på att raka sig och byta underkläder, »vilket man näskovärdiga exempel mitt folk följde».

En del av färden kunde dock företagas i infödingarnas kanoter och Mackenzie anmärker, att han dittills trott att kanadensarna voro världens bästa kanotmän, men fråga är om inte de indianer han mött voro deras övermän. Han ger en målande skildring av folkets byar, de många tabureglerna kring laxfisket och nordvästindianernas utomordentliga skulpturala talang. Av hövdingen i den s. k. vänliga byn fick han också reda på att denne för tio vintrar sedan sett två skepp fulla av vita män, som mottog honom vänligt. Härav sluter Mackenzie, att dessa tillhörde kapten Cooks eskader. Samtidigt passar han på att rätta dennes uppgifter i en sak. Mackenzie fick nämligen se en av indianernas magnifika cederträkanoter, fyrtio fem fot lång, fyra fot på bredden och med ett djup av tre och en halv fot. Den var svartmålad med vita figurer av olika slags fiskar. Fören och aktern voro inlagda med tänder av havsutter, inte som kapten Cook påstått med människotänder, en kuriositet, som man ibland ser upprepad i litteraturen. Sista delen av resan företogs i kanot med indianerna vid paddeln och den 20 juli styrde man äntligen genom en av flodens många mynningsarmar ut i en fjord. Man fortsatte längs land och såg därunder mängder av havs-

Indiansk havskanot vid Canadas stillahavskust. Teckning från 1700-talet.

utter, som man förgäves sköt på. Efter en kortare kryssning till Vancouver-ön och de öar som kapten Vancouver döpt till King Islands målade Mackenzie på en klippa följande inskription: »Alexander Mackenzie, från Canada, landvägen, den 22 juli, ettusen sjuhundra och nittiotre.» Under vistelsen vid havet kunde han konstatera, att indianerna tydligen hade goda förbindelser med europeiska pälshandlare, som tillförde dem europeiskt gods mot de dyrbara havsutterskinnen, världens kanske förnämsta.

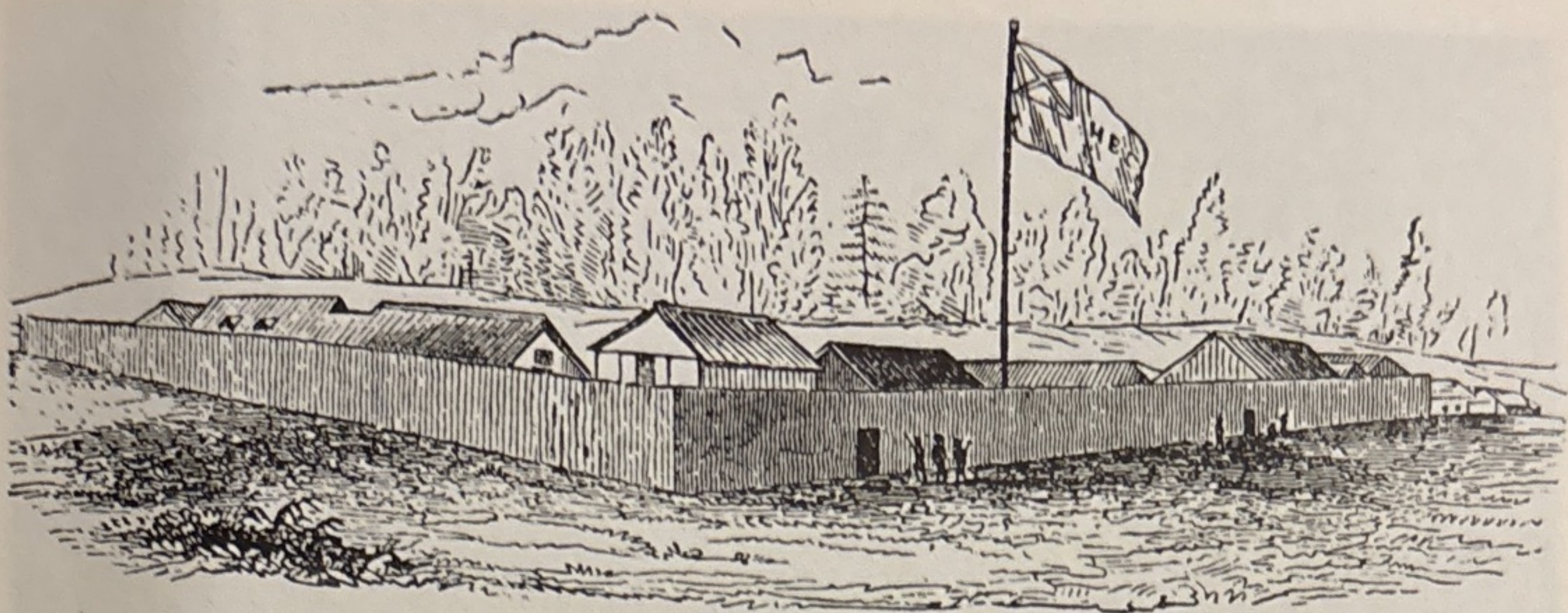
Mackenzie hade beslutat återvända hem. Han råkade ut för livsfara, då en av hans vägvisare påstått för indianerna, att han mördat fyra stycken av dem. En man utsändes för att nedsticka honom bakifrån och denne skulle just dra sin kniv, då en av kanadensarna kom fram ur skogen och skrämde indianen. Missförståndet, som kunnat sluta så olyckligt, klarades snart upp. Från den by, där de blivit så vänligt mottagna, började åter den ansträngande vandringen över land och de anlände lyckligt till den plats, där de gömt sin kanot och sina varor, vilka befunnos orörda. Något hade däremot tagits ur deras depå längre uppåt floden, men större delen därav återlämnades. Efter en ansträngande ehuru ganska händelselös resa anlände sällskapet till den nybyggda stationen och fortsatte till Fort Chipewyan, dit man återkom efter elva månaders frånvaro.

Mackenzie var den förste europé, som korsade kontinenten i hela bredd. När han i slutet av sin journal summerar ihop resultaten av och andras forskningar hävdar han, att nordostpassagen, som ryssarna upptäckt, praktiskt taget är obrukbar för reguljär sjöfart. Han anser vidare att man nu ganska väl känner Canadas geografi med undantag av de nordöstligaste delarna. Med karakteristisk försynthet döljer han att detta stor del var hans egen förtjänst. När man läser hans blygsamma berättelse om sin färd kan man inte annat än beundra det mod, den takt och tålmod med vilket han behandlade såväl sina följeslagare som de indianer, vänliga eller fientliga, med vilka han kom i kontakt. Med allt detta framstår han som en av de största bland forskningsresande i Amerika.

Mackenzie återvände därpå till England och publicerade sin journal år 1801. Han blev för sina förtjänster adlad och fick sedan stort inflytande i de två sammanslagna bolagen Nordvästkompaniet och Nya Nordvästkompaniet, populärt kallat X Y Company. Även politiskt sett fick hans resa betydelse, ty då nästan alla hans upptäckter, sedan han gått söder från Peace River, gjordes söder om 55°, kunde Storbritannien hävda sitt rätt till det stora territorium som kallades Oregon.

MACKENZIES EFTERFÖLJARE MOT VÄSTER

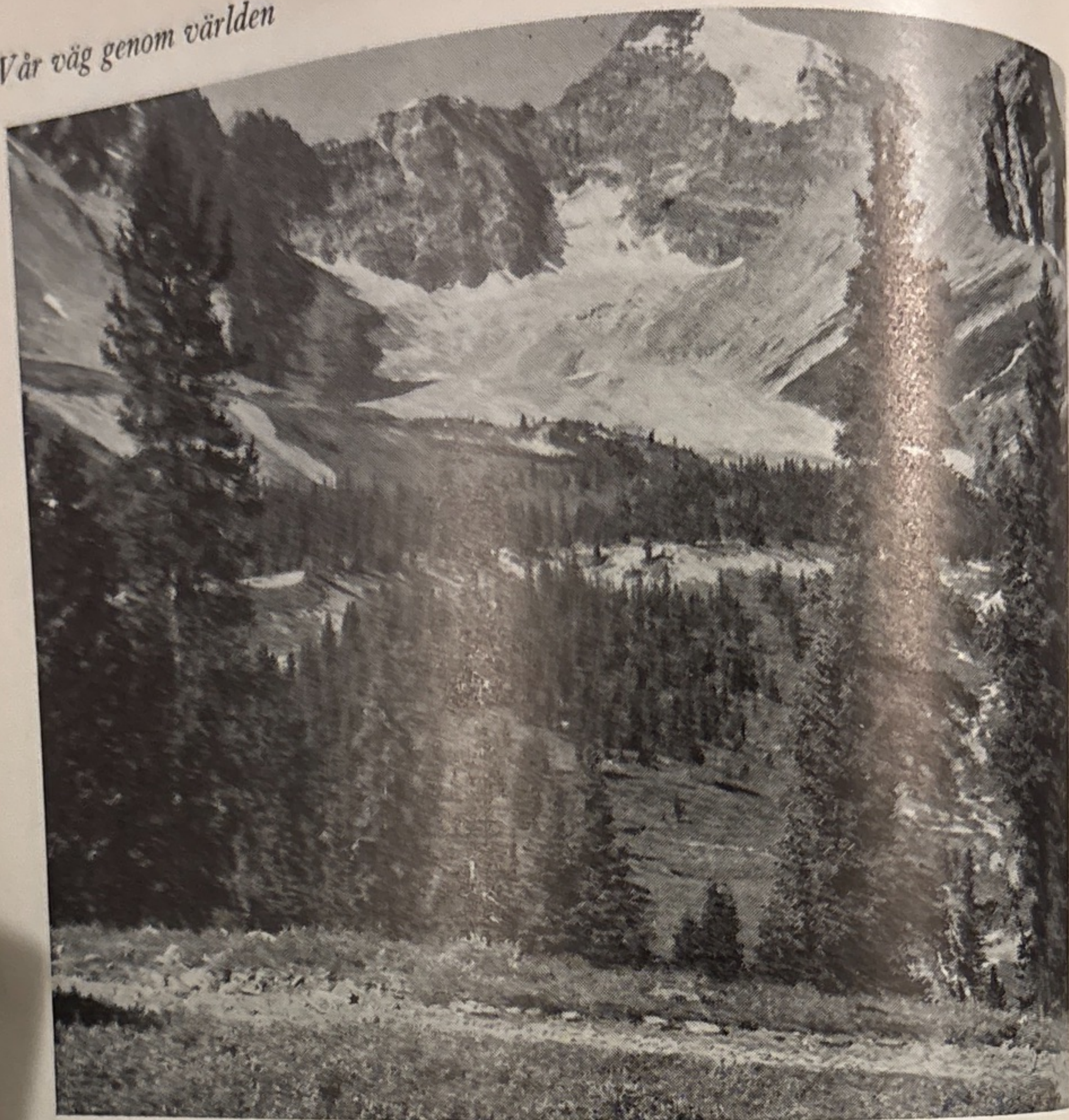
Nordvästamerikas utforskande var en ytterligt besvärlig historia beroende både på terrängen och de invecklade flodsystemen. Typisk är Simons Frasers andra expedition. Han hade redan 1805 tillsammans med John Stuart följt Mackenzies väg så långt som till Nechacos mynning i Fraserfloden. Två år senare fick han av Nordvästkompaniet order att följa denna flod, som man av misstag trodde vara Columbiafloden. Därmed börjar i upptäcktshistorien ganska sällsam förväxlingskomedi. Vid Nechacos mynning uppfördes Fort George som bas för expeditionen. Denna stiftade den 28 maj 1807 i fyra kanoter och var sammansatt av Fraser, Stuart och Jules Quesnel, nitton kanadensare och två indianer. Resan blev lika mödosam som Mackenzies och man frågade sig varje dag vilket som var vägen till floden eller bärandet. Särskilt besvärliga voro de stora klyftorna och låsten. Indianerna berättade, att floden längre ner var praktiskt taget obrukbar, men Fraser framhårdade ändå i att försöka genomföra sin uppgift. Men så desperat hade han blivit att han i nästa kanjon lät kanoterna lämnas tomma nedför forsarna, och de kunde verkligen nedanför oskadda hämtas land. Om mödorna kan man kanske få en aning, då man hör att människor med sina fyrtio kilo tunga bördor slet ut ett par mockasiner om dagen.

Fort Vancouver, en av Hudson Baykompaniets utposter i Canadas ödemarker. Teckning från 1800-talet.

Slutligen blev floden dem för svår och de lämnade kanoterna. Efter en lång marsch lyckades de få tag i en kanot, vari tre fortsatte, under det de andra gingo till fots. Längre ner anskaffades kanoter för hela sällskapet. Till slut nådde man den region av floden, där tidvattnet märktes och till slut kom man ut till havet. Här fann Fraser att latituden var 49° nord, men då man förut visste att Columbiafloden mynnade ut omkring 46° nord, kunde han endast konstatera att han hade följt en hittills okänd flod, värdelös även för kanottrafik. Dock måste han två gånger under resan ha anfäktats av tvivel: när indianerna vid Chilcotin upplyste honom om att vita män just voro på färd utför den första stora floden till vänster och när en stam vid Thompsons mynning omständligt berättade om en annan stor flod, som också flöt ut i havet på vänster hand. De resande vita männen, som han hörde talas om, tillhörde David Thompsons expedition, som arbetade sig fram mot den riktiga Columbiafloden utan att ha en aning om att det just var på denna de befunno sig.

David Thompson var född i Westminster i England och tillbragte sju år i The Grey Coat School, en välgörenhetsinstitution, där han med särskild framgång studerade matematik, geografi, astronomi och navigation. Han var endast femton år gammal då han 1784 anställdes för sju års tjänst hos Hudson Baykompaniet, där han placerades i Fort Churchill, varifrån han genast med två indianer sändes ut på den 150 engelska mil långa marschen till Fort York, där han fick stanna ett år. Redan 1790 hade han följt Saskatchewan till dess källa. I Canada räknas han som landets störste kartograf, ty under de omkring 50 000 engelska mil som han färdades gjorde han alltid noggranna observationer. Cooks karta publicerades just som Thompson började sitt arbete och på den var hela Nordvästamerika innanför kustlinjen vitt. Det blev den unge engelsmannens uppgift att utfylla

Mount Athabascas mäktiga toppar. Foto: National Film Board, Canadian Information Service.

den och det gjorde han så väl, att när regeringen i Canada 1857 skulle fr
ställa en karta över dessa trakter avtryckte man helt enkelt Thompson
som av fackmän fick lovordet att den lämnade »litet eller intet övrigt
önska».

När den store kartografen efter tretton års arbete fick order av sitt
att sluta upp med geografiska undersökningar och i stället ägna sig åt
handel, övergick han till det liberalare Nordvästkompaniet, där man
var glad över att begagna sig av hans sällsynta talanger. I dess tjänst ge
strövade han så gott som hela nordvästterritoriet. Det var han som fö
den väldiga Columbiafloden i hela dess lopp dock endast för att vid
ningen finna, att det astorska kompaniet kommit före. År 1810 företog
en resa över Klippiga bergen till Rainy Lake, men på återfärden kunde
på grund av indianernas fientlighet inte begagna samma väg utan nödg
söka en ny. Härunder upptäckte han Athabascapasset, som för fram
skulle bli huvudvägen till Columbia. Nästa år finna vi honom vid
ningen av Snake River, Columbiaflodens mäktiga biflod, där han på
påle uppsatte följande plakat, som snart efteråt lästes av folk tillhö

Solnedgång över San Franciscobukten.

Astors pälskompani: »Härigenom gives tillkänna, att Storbritannien gör anspråk på detta land som del av dess territorium, och att Nordvästkompaniet från Canada, emedan det finner (platsen för) sitt faktori för detta folk otillfredsställande, gör veterligt, att de ämna upprätta ett faktori på denna plats för handeln med landet runt omkring. D. Thompson. Shawpatinsflodens sammanflöde med Columbia den nionde juli 1811.»

Det är omöjligt att följa honom på alla hans färder, ty han var en outtröttlig resenär. I varje fall var han den förste vite man, som någonsin genomströvat övre Columbia. Efter två års förberedelser kunde han 1814 utge sin förträffliga karta. Åren 1816—26 var han engagerad som astronom hos den internationella gränskommission, som skulle utstaka gränsen från S:t Regis, Quebec, till nordvästra hörnet av Lake of the Woods. De sista åren av sitt liv tillbragte han i små förhållanden nära Montreal. Han avled 1857, åttiosex år gammal, och hans halvblodshustru, som troget ledsagat honom genom alla år och som fött honom sju söner och sex döttrar, följde honom i graven endast tre månader senare. Ett monument har nu rests över honom lika mycket för hans framstående egenskaper som upptäckare och kartograf som för hans sällsynt vackra karaktär. Hans liv var exemplariskt, hans religiositet oskrymtad. Han var en av de få som motsatte sig

Vår väg genom världen

bruket att förse indianerna med alkohol och detta i en tid av skurrrens mellan bolagen, att endast under år 1803 Nordvästkompaniet för gott att utminutera 21 299 gallons sprit, med demoralisationning av stammarna som oundviklig följd.

Som förut sagts förenades Nordvästkompaniet och Hudson under det senares namn år 1821 och detta behöll sina privilegier 1869, då man genom en överenskommelse överlämnade dem till den engelska regeringen. Bolaget behöll dock etthundrafyrtio av sina postkontor över hela det stora norra området samt en tjugonedel av allt öppet för odling under de kommande femtio åren, varför kompaniet kommit att spela en betydande roll även inom präriernas moderna vid deras övergång till kulturland. Men i de väldiga skogarna och i rorna ända upp till Ishavet — ett område som från Mackenzies mynning till Labradors ostkust utgör 4 800 km, med en bredd i sydlig riktning av ungefär tredjedelen av denna sträcka, ett område gånger större än Sverige — härskar ännu Hudson Baykompaniet, och ödeland kan inte i större utsträckning göras tillgängligt för kultur.

Utforskandet av nordvästterritoriet hade även satt in från en annan sida, från den nya staten U. S. A. Hur det s. k. Oregonproblemet skall senare behandlas. Först måste nämligen skildras vad som dragit sig vid kusten, där de tidigaste upptäcktsresorna företagits.

ANIANIS OCH FUCAS SUND

Långt innan någon på mödosam vandring genom de kanadensiska skogarna eller buren av de forsrika floderna nått ut till fjordland vid Stilla havets kust, hade Amerikas västkust utforskats från sjöns Den förste som nådde dessa nordliga trakter var ingen annan än en av världens historiens yppersta navigatörer, Francis Drake, med sitt ryktbara Gyllene hinden. Han hade lättat ankar i Plymouth 1577 för att besöka sjöröveri på Sydamerikas västkust, där spanjorerna kände sig så säkra att ingen efter Loyasas sorgliga resa skulle våga sig genom Magellans sund. Drake övervintrade i det från Magellans historia sorgligt ryktbara Julian. I augusti 1578 gick Drake trots ogynnsamma vindar och på rekordtid genom sundet, men möttes av fruktansvärda stormar. När stormen lagt sig gick Drake, enligt vad skeppsprästen berättar på den sydligaste delen av en ö, han där upptäckt, lade sig raklång på isen och sträckte ut sin kropp så långt som möjligt för att ha varit

El Capitan-klippan i Yosemite-dalen i Kalifornien.

åt söder av alla upptäcktsresande, döda eller levande. Geografiskt viktigt blev detta besök, ty därigenom avlivades legenden om ett stort okänt land, som gick ända ner till Sydpolen. Nu fick man klart för sig att Sydamerika avslutades med en udde, där Atlanten och Stilla havet möttes. Följden blev att Ortelius' karta av år 1570 fick vika för den av Edward Wright i slutet av århundradet utgivna där Amerikas sydligaste udde omfluten av hav fanns inritad liksom också Chiles verkliga kustlinje, »allt efter sir Francis Drakes upptäckter».¹

¹ Om Francis Drake se närmare Leif Beckman: Pirater och kapare, sid. 154—223. Sthlm 1945.

Sin förmögenhet och sitt adelskap vann Drake genom uppbringningen utanför Perus kust av den rikt lastade Nuestra Señora de la Concepción. Drake uttalade sedan sin avsikt att via »Bacalaosundet» ta sig hem till Europa. Företaget var inte så vanvettigt som det kan tyckas med hänsyn till hans dyrbara last. Därigenom funnos möjligheter till nya upptäckelser och dessutom de bästa utsikter att under hemfärden gå fri från spanjorerna. Sedan fartyget kölhalats i Nicaragua styrde han mot norr. Vid n. br. blev kölden besvärande, maten frös och riggen nedisades, men missnöje och modlöshet ombord fortsatte Drake upp till 48°, d. v. s. i närheten av Vancouver (hur långt norrut han verkligen nådde är omtvistat). churu Drake stod på höjden av sin tids kunnande kan man inte helt på vare sig hans eller andras breddgradsbestämningar). I varje fall tvivlar han att vända, och strax norr om den plats, där San Francisco nu är läget, fann han en god hamn. Han annekterade det nya landet, som döpte till Nya Albion, i drottning Elisabeths namn, och en kopparmynt uppsattes med hennes namn samt datum den 17 juni 1579. Därefter fortsatte kursen mot Moluckerna. Ladronerna (nuvarande Marianerna) nåddes efter sextioåtta dagars resa och därifrån gick färden via Java, Goda Hoppsundet och Sierra Leone i Västafrika tillbaka till England, sedan »två år, tio månader och några få dagar därtill använts för att resa runt omkring jorden».

Kalifornien var ännu i början på 1700-talet endast säte för en spanjormission; Brittiska Columbia, Oregon, Washington och Idaho på de dåvarande kartor utmärkta som en havsbukt. Det skulle i första hand bli en upptäckelse, som skulle skapa en viss klarhet om dessa avlägsna trakter (476 ff.).

Spanjorerna hade också tidigt gjort en insats. Hernando de Alarcóns expedition gick i småbåtar uppför Coloradofloden så långt som till munningen och bevisade att Nedre Kalifornien inte var en ö utan en halvö. På 1500-talskartor är landet också ganska riktigt återgivet, men under 1700-talet förvandlades det åter till en ö. Eusebio Francisco Kino, en jesuitmissionär med starka geografiska intressen, utgav år 1705 på grund av egna forskningar en karta, som omvände samtliga kartografer till undantag för den ståndaktige N. de Fer, som ända till 1720 envisades att hålla fast vid att landet var en ö. Diskussionen blev slutgiltigt avgjord genom fader Fernando Consag, som 1746 längs halvöns östra kust tråkade fram till Coloradoflodens mynning.

Cabrillo och Ferrelo upptäckte 1542 San Diegos hamn och den strömförande så långt som till Oregons kust, som utforskades. Sebastian Vizcaino sändes år 1602 till dessa trakter för att anlägga två fort. I planen kom aldrig till utförande. Då hade emellertid San Diegos hamn och Montereyns hamnar blivit kartlagda. I samband med ryssarnas framrykning

Nootka-sundet med sin blygsamma pionjärbebyggelse. Teckning från 1700-talet.

ande mot söder och kanske inte minst på grund av de dyrbara havsutterskinn, som Berings besättning medförde efter hans tredje resa, sporrades åter spanjorerna till verksamhet. De drogo då fram den antikverade Torde-sillasöverenskommelsen och förklarade att hela amerikanska stillahavskusten enligt denna tillhörde dem. Juan Pérez nådde 1774 Queen Charlotte-öarna och inträngde därefter i Nootkasundet, och Bruno Heceta landade vid Point Grenville 1775. Samma år blev en skonert under befäl av Bodega y Quadra stormdriven så långt norrut att han såg snöfjällen vid Sitka. Ryssarna hade tydligen i dessa trakter gjort sig impopulära, ty sju män blevo dödade av indianerna vid en landstigning och endast skonertens storlek avhöll dessa från ett försök att äntra den. Spanjorerna fingo t. o. m. betala för det vatten de själva hämtade i land. Ortega trängde 1779 ännu längre mot norr, antagligen ända upp till Copper River.

Den spanska expedition som fick den största vetenskapliga betydelsen leddes av en italiensk adelsman i spansk tjänst, Alessandro Malaspina, vilken under kriget mot engelsmännen 1779—83 vid upprepade tillfällen utmärkt sig. När han 1789 blev utsedd till chef för en expedition med mångahanda viktiga geografiska uppdrag hade han hunnit med en världsomsegling och med stor skicklighet arbetat på att upprätta mera tillförlitliga kartor över Filippinerna. Han var alltså en mångförfaren man när han med uppdrag att kartlägga kusten och söka efter det förmodade sun-

det mellan Stilla havet och Hudsonviken började sitt arbete ända nere Rio de la Plata. Först undersökte han Patagoniens kust och Falklandsöarna, rundade Kap Hoorn och nådde via Galápagosöarna Panama och Acapulco i Mexico. Så bar det norr över för att söka efter det mynnasundet och för vidare kartläggningar. Yakutviken och Mount St. Elias undersöktes noga och Malaspina kunde som den förste lämna en vetenskaplig beskrivning av detta väldiga bergs glaciärer, där den största isen dagar med all rätt bär hans namn.

Då intet sund stod att upptäcka seglade man 1791 söderut, var färdens under nästa års början gick tvärs över Stilla havet till Filippinerna, vars utforskande fortsattes. Efter ett besök vid Port Jackson i Australien där engelsmännen kort förut grundat en koloni, och forskningar i södra delen av Stilla havet återvände Malaspina 1794 till Spanien medförande stora vetenskapliga samlingar. Strax efter hemkomsten föll den djärva och duglige sjöfararen offer för intriger och kastades i fängelse varur han frigavs av Napoleon vid dennes infall i Spanien. Sista delen av sin resa tillbragte han i sitt hemland Italien. Resultaten av hans långresa offentliggjordes först 1885.

Det förmodade sundet mellan Stilla havet och Atlanten kallas sedan år 1575 Aniansundet, en benämning som höll sig även sedan en del av godtagit historien om att en grek vid namn Juan de Fuca skulle ha funnit det och befarit det en tillräcklig sträcka för att övertyga sig om att det hade med en verklig passage att göra. Purchas var den förste som intresserade sig för sundet på sin berömda karta. I hela historien fanns inte ett ursäktsord men den blev trodd och Fucas namn lever ännu, ty kapten Charles Wilkes döpte till Juan de Fucas sund. Cook höll under sin tredje resa särskilt sig utkik efter denna förmodade passage, men fann den aldrig, trots att han framträngde ända till Berings sund. Viktig blev denna hans resa endast geografiskt, ty hans besättning hade genom byteshandel förvärfvat sig en hel del av de dyrbaraste skinnen i världen, nämligen havsutörs som numera är så gott som utrotad. På nordvästkusten kunde skinnen för endast några cent men de såldes i Kanton för 100 dollar eller mer. Denna nyhet spred sig snabbt och skepp av olika nationer började sådana vinstgivande resor.

Särskilt de driftiga männen från Boston intresserade sig för det landets möjligheter. John Ledyard från Connecticut, som varit kommandant på Cooks flaggskepp, kom hem 1783 och skrev en bok, där han gjorde en paganda för denna pälshandel. Fyra år senare bildade man i Boston ett bolag, och två skepp, Columbia Rediviva om 220 ton under befäl av kapten John Kendrick och Lady Washington om 90 ton under kapten Robert

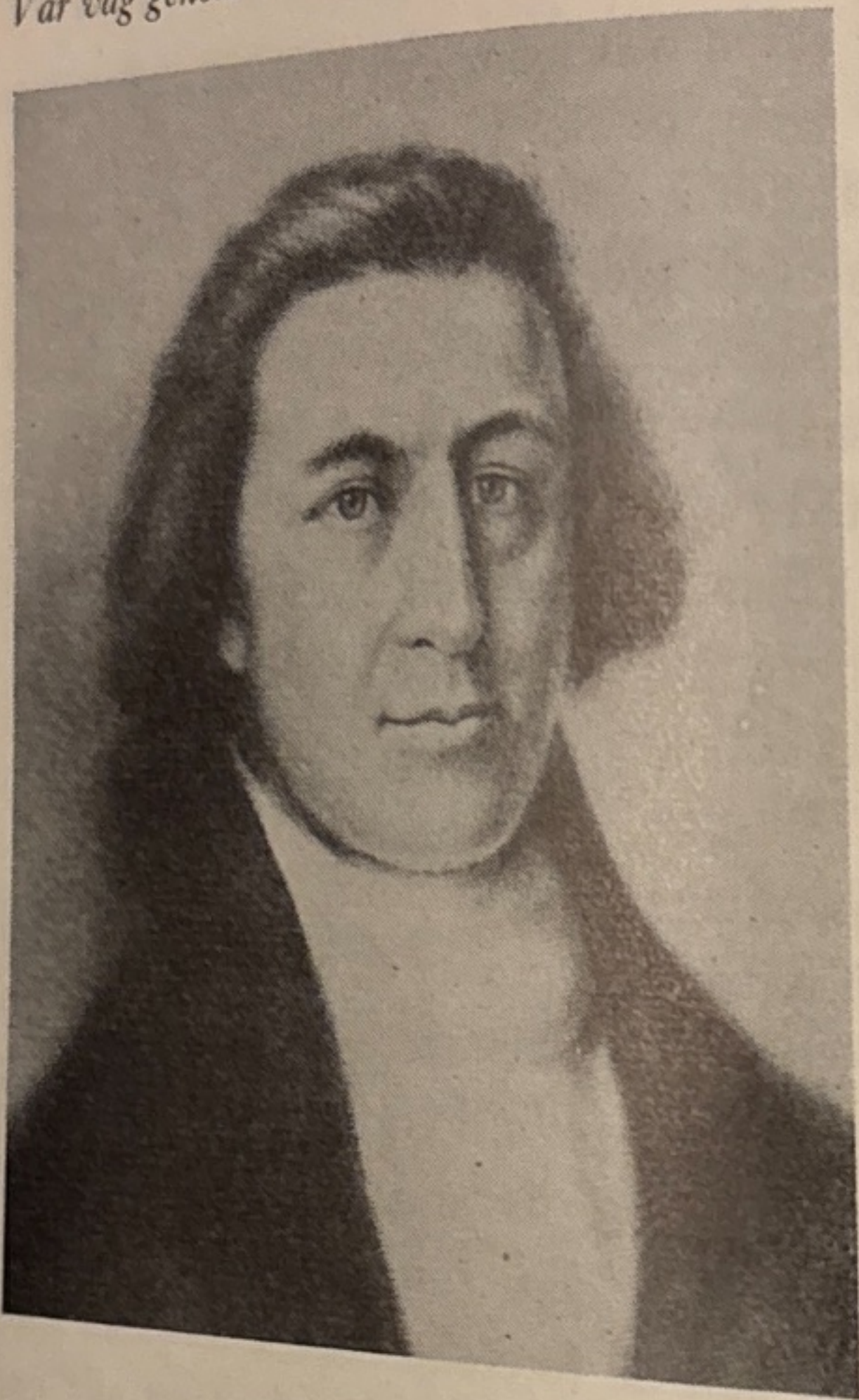
Gray, utsändes. Efter att under våren och sommaren 1789 framgångsrikt ha handlat med indianerna fick Gray befälet på det större fartyget och seglade därefter till Kina. Därifrån förde han för första gången den amerikanska flaggan runt jorden. Kendrick gjorde sedan samma resa. Innan dess hade han som den förste kringseglat Vancouverön.

Gray återkom på en andra resa 1791. Hans upptäckter äro vitsordade av bland andra den store Vancouver själv, vilken han gav många viktiga upplysningar. Den värdefullaste källan är emellertid den loggbok, som en ättling till John Boit, officer ombord på Grays skepp Columbia, år 1919 tillställde Massachusetts' historiska sällskap. Här får man en god bild av amerikanarnas öden.

I slutet av april mötte Gray Vancouvers expedition och visade den Fuca-fjorden. Gray berättade, att han sett mynningen av en stor flod, som han emellertid icke lyckats löpa in i. Ett par dagar senare vågade han emellertid försöket och ankrade på en plats som hans officerare tvungo honom att döpa till Gray's Harbour. Här närmade sig hotande en hel flotta krigskanoter och Gray nödgades skjuta en av dem i sank. Indianerna hade tydligen ingen aning om skjutvapen och de föreföllo snarast förtjusta över kanonens verkan, ty för nykomna landsmän förklarade de noga allt om dess övernaturliga kraft. Den 11 maj styrde Gray sedan djärvt in genom bränningarna i Deception Bay med en liten pinass och seglade upp i den stora floden ända till en indianstad, där man kastade ankar, antagligen nuvarande Point Ellice på nordstranden. Ankarplatsen skiftades sedan till Point Gray, där kaptenen och Boit gingo i land »för att titta på landet». Frasen »och taga det i besittning» har i Boits berättelse tillagts senare, vilket framgår av färgen på bläcket. Hade denna lilla mening funnits från början, kunde kanske Förenta staterna ha gjort anspråk på British Columbia. När man fick reda på att uppåt floden fanns inte mindre än ett femtiotal »städer» stod upptäckstens värde klar. Genom ett fort vid flodmynningen och ett annat på Queen Charlotteöarna skulle man kunna kontrollera hela pälshandeln. Den mäktiga floden döptes nu till Columbia River både med tanke på Grays hembygd och på skeppets namn.

Den 20 maj seglade man åter ut och satte nordlig kurs. Attackerad av en kanotflotta, blev det ånyo nödvändigt att skjuta ledarkanoten med tjugofem man ombord i sank. En grundstötning tvang Gray att anlöpa Nootka, där den spanske guvernören Quadra vänligt tog emot honom. I oktober avseglade han med full last av pälsverk via Hawaii till Kina samt nådde Boston den 25 juli 1793.

Fransmännen hade också gjort ett besök vid denna kust. Genom James Cooks framgångsrika och fantasieggande resor i Stilla havet hade intresset för dessa delar av världen blivit mycket stort i Europa och flera länder

Kapten Robert Gray, Columbiadens upptäckare.

började planlägga forskningsexpeditioner. Fransmännen utrustade blott två fregatter, Astrolabe och Boussole, under befäl av kaptenen i flottan greve La Pérouse, som till kapten på Astrolabe utsåg sin vän de La Motte, vilken förut varit i hans tjänst under en expedition till Hudson Bay. Hundratal officerare anmälde sig frivilligt att deltaga i världsomsegling. Flera framstående naturforskare funnos också ombord jämte ett stort antal konstnärer, vilka skulle illustrera vad man såg på resan, en icke ovanlig detalj i varje expedition före kamerans tid. Utrustningen var i allo för klassig, europeiska husdjur medfördes för att gynna de länder och öar som inte ägde sådana, och trots att fregatterna voro kraftigt bestyckade hölls uttryckligen i instruktionen att kunskaperna om främmande länder inte finge köpas genom människoliv, varför man borde undvika alla förligheter. Den 1 augusti 1785 lättade fartygen ankar i Brest med ett hundratusen sjuttio personer ombord. Efter nittiosex dagar ankrade man utanför ön Santa Catharina vid Brasiliens kust, där den portugisiska besättningen råkade i panik och började avfyra sina kanoner. En officer sändes i förhoppning om lyckades lugna stämningen, varpå fransmännen blevo förekommande och gästfritt mottagna. Man dubblerade sedan Kap Hoorn, provianterades i Chile och satte sedan kurs på Påskön, där infödingarna kommo simmande till skeppen, så snart dessa kastat ankar. De jättestora monumenten begrundades och folkets seder studerades. La Pérouse begynte därefter leta efter de länge eftersökta mystiska öar, som funnos utse-

Jean François de Galaup, greve de La Pérouse.

på gamla spanska sjökort, men fann intet och betvivlade, f. ö. med full rätt, deras existens. Efter ett besök på Sandwichöarna styrde man så upp mot Alaska och fick landkänning utanför Mount S:t Elias. Det dröjde inte länge förrän indianerna kommo ut till fartygen med sina skinn, främst av havsutter, som de ville byta mot järn.

Hade befolkningen på Påskön visat sig tjuvaktig så voro dessa indianer sju resor värre. De kunde hela nätterna vakta på ett lägligt tillfälle att stjäla. Det kan nämnas att La Pérouse-expeditionens skildringar av nordvästindianerna tillhör det bästa som skrivits om dem. Fransmännens förvånansvärda lätthet att vinna indianernas förtroende förnekade sig inte heller denna gång. Havsbukten, där de ankrat och där fem stora glaciärer utmynnade, låg fullkomligt skyddad för vindarna, men då och då bröts tystnaden, när glaciärerna kalvade och stora isberg med väldigt dån störtade ned i vattnet. Sedan noggranna kartor uppgjorts ämnade man fara vidare åt söder och båtar sändes att loda det trånga inloppet. Två av dem med nitton man ombord drogos ut av den oerhört kraftiga ebben och gingo under i de bränningar som uppstodo, då det utströmmande vattnet mötte havsvågorna. Sorgen var stor ombord och La Pérouse lät resa ett minnesmärke över de omkomna kamraterna.

Under kartläggning av kusten, där spanjorernas kartor rättades, ankrade man i Montereyviken i Kalifornien. Man var särskilt förvånad över mängden av valar och La Pérouse antecknade, att dessa hade en ovanligt obe-

haglig lukt. I Kalifornien besökte expeditionen också franciskan- och minikanordnarnas missionsstationer, där av distriktets 50 000 indianer 4 000 omvända levde och verkade. Deras liv var minutiöst reglerat. timmar om dagen användes till arbete, två till bön och andaktsövning på söndagen fem eller sex. Försumliga fingo undergå spöstraff eller tes i stocken. På kvällen låstes de kvinnor, vilkas män voro frånvarande in i ett särskilt hus. La Pérouse var ingen trängsinnad katolik; hans verk genomandas av upplysningstidens idéer och intressant finner man också hos denne aristokrat stämningsslagen, som de avancerade av hans ståndsbröder skulle ge uttryck åt under den närmare senare följande revolutionen. Lika mycket som han förut kritiserat munkar för »deras anstötliga levnadssätt» lika mycket berömmar han de kaliforniska bröder, och »med samma öppenhjärtighet målar jag också Californias missionärer, som i egentlig mening föra en apostolisk verksamhet och ha övergivit klostrets maklighet för att underkasta sig alla slags möd och bekymmer». Men greven anmärker också filosofiskt att munkarnas författning är »våldsam och stridande mot förnuftet» och drar också paralleller med jesuiternas teokratiska stat i Paraguay och det av följande. »Så snart någon nyomvänd är döpt har han liksom gjort ett evigt klostrolöfte. Rymmer han till sina släktingar i någon självständig by, så återfåras han trenne gånger och om han då vägrar att återgå besvära sig med karna hos guvernören, som sänder soldater att hämta honom, varpå straff följer.» Denna beklagliga missionärspraxis har mångenstädes lämpats långt fram i tiden.

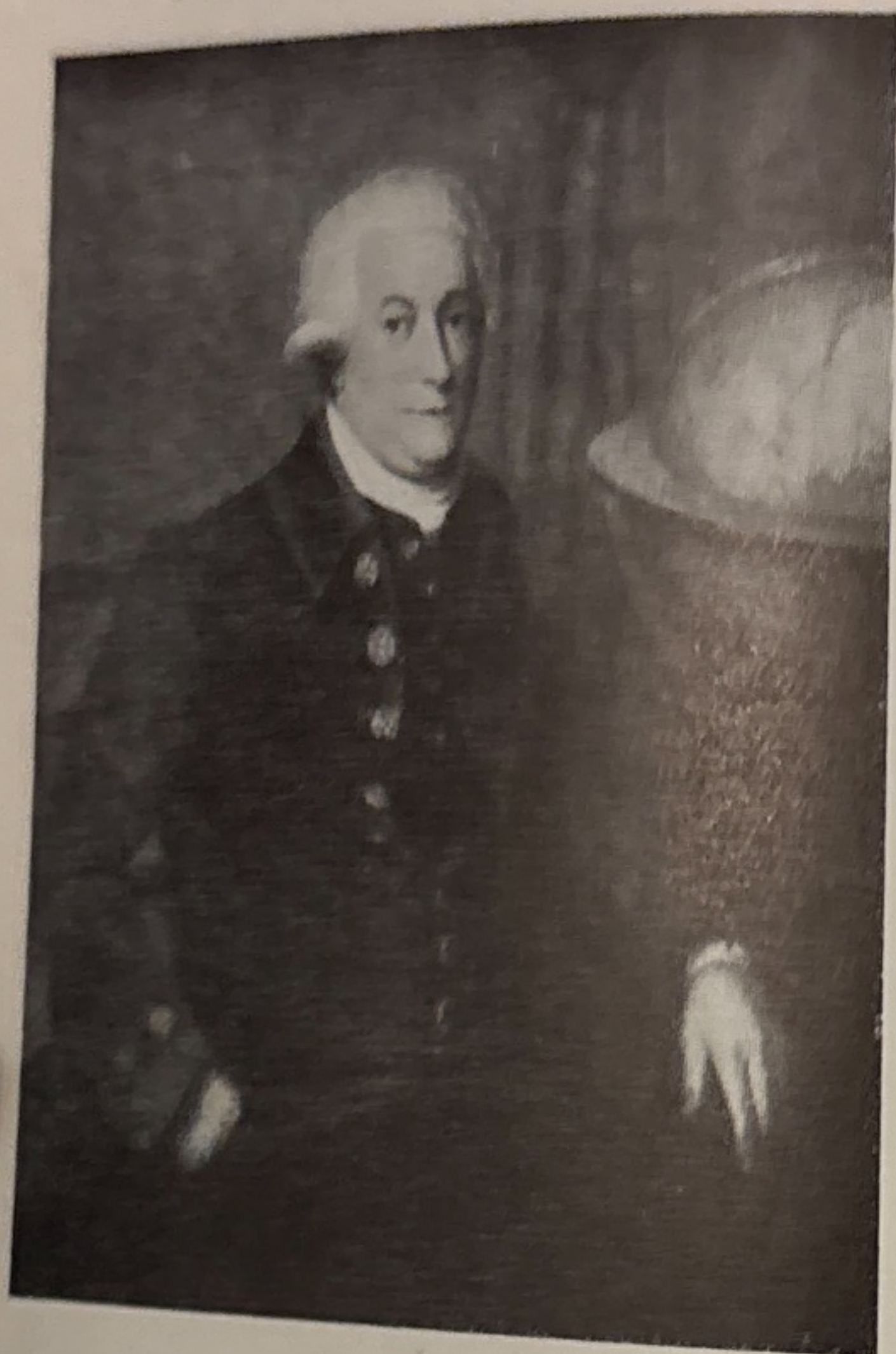
Från Kalifornien styrde expeditionen till den portugisiska kolonin Macao i Kina, där havsutterskinnen såldes och köpesumman enligt önskemål tillföll besättningen. Från Macao seglade man så vidare till Manila, där fartygen översågos, varpå fregatterna längs Formosas kust där snart vårdkasarna började flamma, styrde in i sundet mellan Korea och Japan för att slutligen få landkänning med sitt mål, »nordöstra kusten Tartariet», d. v. s. kusten av östra Sibirien. Denna undersöktes och landades sedan på Sachalin, där man gjorde studier bland ainofolket, hyddor till den grad stunko av tran och rutten fisk att fransmännen svårt att stiga in. Infödingarna å sin sida funno fransmännens parfymlika motbudande. Ur geografisk synpunkt viktigt är, att La Pérouse täckte det förut okända sundet, som nu bär hans namn, mellan Sachalin och den japanska ön Hokkaido samt fastställde läget av de sydligare öarna.

En längre vilotid blev besättningen beskärmd i det ryska Petropavlovsk där man mottogs med äkta slavisk gästfrihet. Härifrån sändes tolken Les med alla dagböcker, kartor och teckningar den långa vägen över land

La Pérouse mottages högtidligt på missionsstationen Carmel i Kalifornien. Teckning ur La Pérouses *Voyages*.

Paris, dit han också lyckligt anlände. Han var den ende av expeditionen som återkom till hemlandet. Lyckan övergav denna expedition, som är märklig inte endast i geografiens historia utan även på grund av den hjärtliga anda som rådde ombord och det arbete som nedlades på besättningens hälsa och trivsel. Kort därefter finna vi de båda fregatterna för ankar utanför ön Manua i Samoagruppen, där en fredlig byteshandel inleddes. Nästa dag, då man skulle hämta vatten, begav sig kapten de Langle med sextioen man i land. På stranden stodo mängder av infödingar med hustrur och barn och väntade med frukter och spädgrisar. Allt såg fullkomligt fredligt ut. Så småningom ökades skaran till omkring 1200 och viken nästan fylldes av kanoter. När tunnorna bragts ombord på båtarna måste man vänta ännu några timmar, tills det blev högvatten. Plötsligt började stenar yra genom luften och flera soldater träffades innan de kunde öppna eld. De Langle själv föll över bord och infödingarna kastade sig över honom och massakrerade honom med sina klubbor, och jämte honom dödades tolv av fransmännen. La Pérouse hade all möda att hindra sin besättning att i sin tur anställa blodbad på de många infödingar, som i lugn och ro drevo handel omkring fartyget. Ett kanonskott avlossades emellertid, varpå alla kanoter försvunno.

George Vancouver, den främste upptäcktsresanden kring Nordamerikas västkust.

Sedan man besökt Tongaöarna anlände man till Nya Sydwaless Australiens östkust, där engelsmännen just höllo på med att grunda en koloni, som skulle ge upphov till staden Sydney. Fartygen ankrade i Botany Bay den 26 januari 1788. Männen ombord på den engelska flottavdelningen som just låg i hamnen, skulle bli de sista som såg de båda fregatterna sedan de avseglat avhördes de aldrig. I hemlandet blev oron stor och efter tre år utsändes en hjälpexpedition för att söka efter dem. Först efter åtta år skulle dunklet skingras. Då fann den engelske kaptenen Dillon ön Tukopia i Santa Cruzgruppen ett värjfaste, som tillhört La Pérouse och infödingarna berättade att detta i sin tur härstammade från ön Vanikoro, där två fartyg under storm strandat för länge sedan. Dillon lyckades fastställa att de båda fartygen varit Boussole och Astrolabe. Följande ombord hade lyckats ta sig i land endast för att ögonblickligen dödas av infödingarna utom några få som gingo ett ännu hemskare öde till möte. Delyckades nämligen bygga flottor och gävo sig ut på havet där de mödligt omkommo av svält. Engelsmännen befordrade dessa uppgifter till kapten d'Urville, som av franska staten utsänts för att söka efter La Pérouse, och denne kunde på Vanikoro hopsamla åtskilliga föremål till expeditionen, bl. a. fyra kanoner som numera förvaras i museet i Paris vid det minnesmärke som rests till greve La Pérouses upptäckarna. Det största upptäckarnamnet på Nordamerikas västkust är emellertid George Vancouver. Han var född i England sannolikt år 1758 och intogs

redan som trettonåring i flottan. Sin första utbildning — den bästa för sin tid — fick han som deltagare i Cooks andra och tredje expedition, och under den sistnämnda besöktes även Nootkasundet. Efter Cooks död på Sandwichöarna återvände Vancouver till England, där han 1780 blev löjtnant. Han deltog två år senare i en västindisk expedition under amiral Rodney och hade redan utsetts till sekond ombord på *Discovery*, som skulle göra en forskningsfärd i södra Stilla havet, då förvecklingar med Spanien kommo brittena att sammandraga en flotta, den största i landets historia. Orsaken var att spanjorerna på Amerikas nordvästkust beslagtagit engelska fartyg. Tvisten löstes genom den s. k. Nootkakonventionen, vari stadgades att varken spanjorer eller engelsmän skulle ha rätt att bygga fasta stationer omkring Nootka. Den spanska aktiviteten i detta havsutterns förlovade land tycktes emellertid engelsmännen så riskabel, att man utsände Vancouver för att göra nya upptäckter och för att kräva ersättning för de skador som brittiska undersåtar lidit. Hans instruktion är dagtecknad den 8 mars 1791 och undertecknad av Chatham, Hopkins, Hood och Townshed, fyra lysande namn i engelsk marinhistoria. Sin väg fick han själv välja och under hans befäl ställdes *Discovery* med hundra mans besättning samt den lilla *Chatham* med fyrtiofem man, kommenderad av den senare som upptäcktsresande berömde William Robert Broughton.

Huvudsyftet med denna expedition var — oavsett den politiska demonstrationen — att leta efter »Juan Fucas supponerade canal mellan 48:de och 49 Latituds graden». Vi citera det sammandrag som professor Sparrman år 1800 gjorde av Vancouvers berättelse: »hållst kammarphilosofen åter börjat drömma om en Nordvestpassage, och av denna orsak tadlat Capit. Cooks (som de trodde) ofullständiga undersökningar och förhastade slut-satser därom, åberopande sig dessutom, til styrka för sin fördom, någon diktad Americansk Skeppar upptäckt . . .» Vancouver valde vägen runt Goda Hoppsudden och började sin egentliga upptäcktsresa med undersökningar av Nya Hollands kust, där han som den förste namngav Georg III:s sund, Kap Hood, Mount Gardner o. s. v., varpå han styrde över till Nya Zeeland, vars kustkarta korrigerades. Broughton med *Chatham* hade under färden till den överenskomna mötesplatsen Tahiti tagit en annan kurs, varunder han upptäckte Chathamön. Tahiti, det klassiska Otaheiti, hade av alla tidigare sjöfarare utmålats som ett paradys då det gällde kvinnofägring. Men engelsmännen voro mera kritiska. Sparrman skriver: »Könet hade förlorat mycket av sitt forna vackra utseende (enligt vad Invånarne sjelfve tilstodo) de sednare åren genom den införda veneriske sjukdomen, för hvilken många af deras skönaste i tidig ålder falla ett rov. Skönhet, i synnerhet hos könet, är i detta land en blomma som tidigt och snart utvecklar sig, samt hastigt vissnar liksom Creolernes i

Den första bilden av Mount Rainier, hämtad ur Vancouvers reseberättelse America. Så mycket förunderligare och oförlåteligare var det att flera besättningen af Bounty med Capitain Bligh i ett land af så mycken skönhet, skulle förälskat sig, och rymt hit med rebellen Christy. Man såg deras maitresser, med vilka de haft barn, och som ingalunda var vackra.» Vancouver, en äkta sjöman för vilken blotta tanken på kvinnors skönhet, är här inte riktigt rättvis varken då det gäller kvinnorna eller det olycksaliga myteriet på Bounty mot den hårde kapitän Bligh.

Från Sandwichöarna, där Vancouver anmärker att infödingarna ofta varit delvis försedda med eldvapen, gick så färden över till Nya Albion, vilken siktades den 17 april 1792. Därpå seglade man vidare upp på Nordamerikas västkust för att söka efter Fucas sund, genom vilket 1529, enligt Dalrymples bok om pälshandeln av år 1789, den grekiske sjömannen efter tjugonio dagars förlopp skulle ha kommit in i Hudsonsundet. På ett ställe lade man märke till att havsvattnet var synnerligen grunt och liknade flodvatten, men Vancouver anade aldrig orsaken till detta. På grund av Grays förtursrätt kom denna del av kusten att bli amerikanskt område.

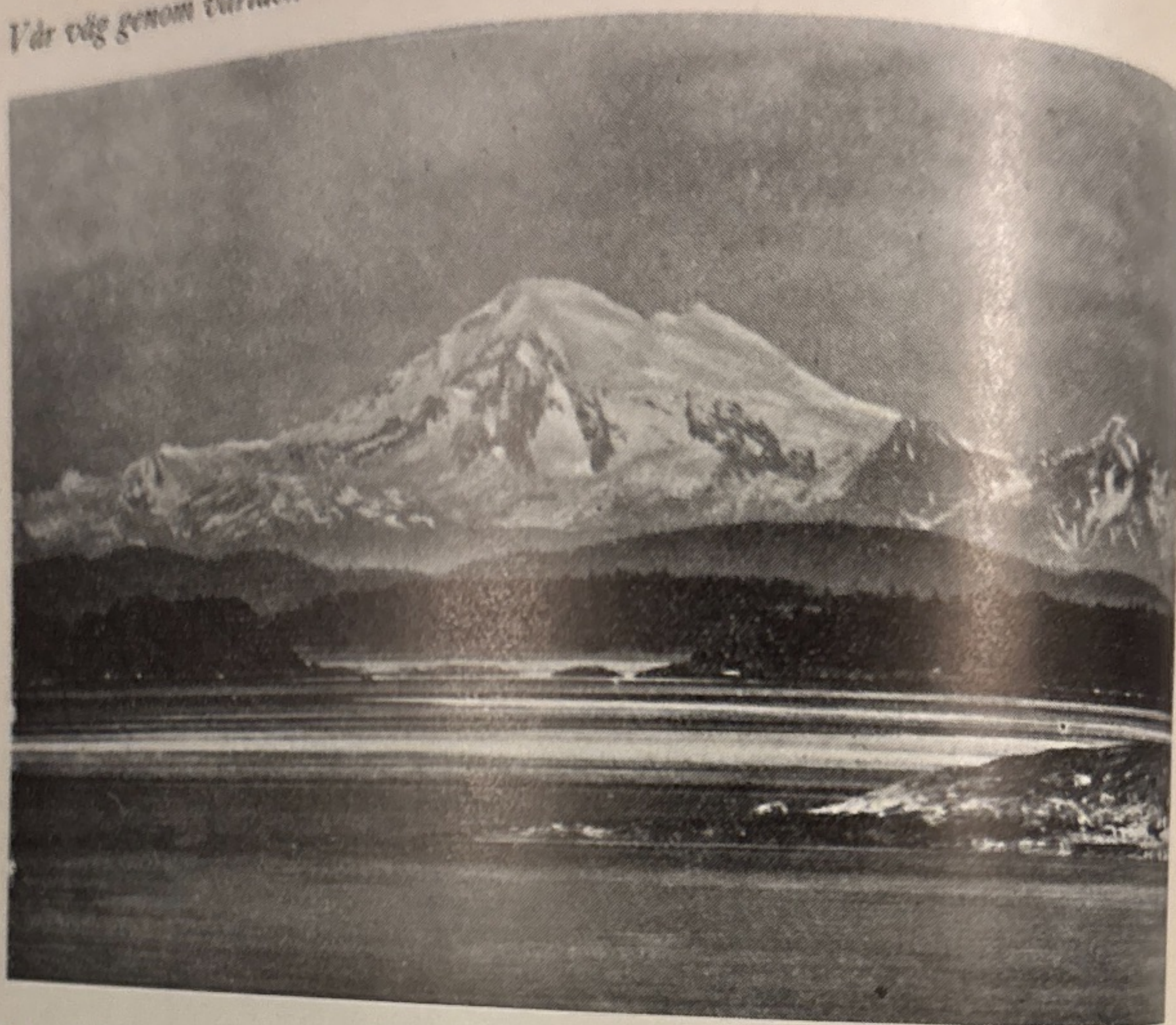
Den 29 april nådde man Fucasundet och därmed började en kartläggning av dess invecklade vattensystem som i noggrannhet söker sin like. De

Discovery på grund i Queen Charlotte Sound. Ur Vancouvers reseberättelse.

gång skulle ingen möjlighet lämnas »kammarphilosopherna» att spekulera ut någon ny passage. Med småbåtar undersöktes hela strandlinjen, man stack in i varenda fjord och trängde i Puget Sound långt in i den nuvarande staten Washington. När arbetet var slutfört kunde varenda man svära på att här var inte den drömda genomfarten belägen. Genom sin naturskönhet och sin rikedom på stora ängar och härliga skogar väckte landet Vancouvers förtjusning. Han framhåller i sin rapport att timret borde bli en viktig inkomstkälla, okunnig om att de amerikanska kaptenerna sedan länge brukat ta det som däckslast på sina färder till Kina. Om hans erkänsla mot officerarna vittna namn sådana som Puget Sound eller Mount Rainier. Både Puget och Rainier skulle i sinom tid bli amiraler.

Under noggrant utforskande av fastlandskusten seglade man innanför Vancouverön upp till Nootkasundet, men funno inte heller där den sökta passagen. Fraserfloden undgick dock Vancouver. I slutet av augusti träffade han den spanske guvernören Bodega y Quadra, med vilken han kom utomordentligt väl överens. Då de båda inte sågo sig i stånd att med sina fullmakter utreda Nootkafrågan överläts denna till yrkesdiplomatien, och så fick man tid till vänskapligt umgänge och nya upptäckter. Vancouverön döptes sålunda till Quadras och Vancouvers ö, men det första namnet blev inte långlivat på kartorna. Här stötte proviantfartyget Daedalus till

Mount Bakers snöhöljda topp, sedd från det nuvarande Victoria i British Columbia.

expeditionen. Det hade haft en synnerligen äventyrlig resa med eld om
varvid krutet under livsfara lämpats till en båt på fartygets utsida. I
dingarna hade också visat sin vanliga tjuvaktighet och vid flera tillfällen
hade det sett kritiskt ut. På ön Oahu i Sandwichgruppen hade befälhå-
ren, löjtnant Hergest, astronomen och en matros blivit tillfångatagna
dödade.

Under färden söderut fick löjtnant Broughton med Chatham order att
dersöka Columbiafloden, där han med en mindre båt nådde ca 100 mil
från mynningen. Indianerna, som följde honom i sina kanoter, lät honom
förstå att inte långt därifrån funnos stora vattenfall och att flodens
voro belägna långt borta i öster. Sedan han namngivit en del berg
uddar återvände han till fartyget och förenade sig sedan med sin
varpå kurs sattes på Sandwichöarna där man skulle övervintra.

Vintern tillbragtes med kartläggningsarbeten och utvecklandet av
den diplomati inom rimliga gränser och hövdingarna på gott humör. S
stölderna inom kapten Metcalfe vid Maui fått en båt med en man
havet var allt annat än den paradisiska nejd man ofta velat göra de
År 1790 hade en kapten Metcalfe en belöning om han fick dem tillbaka
bord bortstulen. Han utlovade en belöning om han fick dem tillbaka
erhöll verkligen aktern och stäven samt matrosens båda ben. Infödinga
inbillade sig att amerikanen glömt och förlåtit allt och handeln för

The Lions of Vancouver, två karakteristiska toppar i Klippiga bergens alpkedja.

som vanligt. Men då man fordrade betalning för vad som återlämnats förlorade Metcalfe tålamodet. Han förklarade ena fartygsidan tabu och sedan han på det sättet fått alla kanoterna att samlas vid den andra, gav han fyr med både kanoner och handvapen, varvid minst hundra »indianer» dödades och åtskilliga sårades. Infödingarna på en annan ö kapade det lilla fartyg som fördes av hans son och mördade besättningen så när som på en man. Detta var inte hämnd utan ett fristående företag. Allt visste Vancouver, och trots vänskapen med hövdingar och potentater, trots gåvor och festligheter, slappnade aldrig hans vaksamhet.

För prestigens skulle ansåg man sig tvungen att före återresan till Amerika besöka Oahu för att hämnas mordet på löjtnant Hergest och hans män. De tre skyldiga utlämnades verkligen, fördes ombord, rannsakades, och överantvardades till en hövding som sköt dem. »Få av invånarna vågade vara tillstädes, fruktande att hämnanden skulle drabba även dem, ty de visste, att handelsfartygen brukade låta hopen umgälla vad en eller annan av dem förbrutit.»

I mars 1793 återvände Vancouver till amerikanska kusten för att fortsätta den avbrutna kartläggningen. Denna gång gick färden norrut, och när hösten kom hade kusten ända upp till $54^{\circ} 44'$ n. br. noggrant kartlagts. Den sista udden fick namnet Kap Decision (avgörandets udde), ty så långt var förekomsten av någon passage för alltid vederlagd. Kapten Vancouver hade under en båtexpedition varit i överhängande livsfara vid ett överfall av de krigiska tlingiterna i sina starka läderbrynjor. Han er-

känner själv i sin berättelse att han tack vare sina framgångar och det lliga umgänget med indianerna blivit för säker och tagit för stora höststormarna avbröto emellertid det vidare arbetet och via Kaliforniens militära anläggningar man noga granskade och funno fullkomligt räckliga, satte man kurs på Sandwichöarna. Här nådde man på diplomatisk väg så långt, att hövdingarna vid en offentlig ceremoni underkände sig engelskt välde, varför britterna kunde hissa sin flagga på huvudön i det »Kungliga palatset» låta insätta en koppartavla vars inskription berade minnet av denna förening».

Nästa vår var Vancouver punktligt tillbaka och under den följande sommaren kartlades Alaskas sydkust, varvid den djupa vik som kallas Cooks Inlet särskilt uppmärksammades. Man kom i beröring med ryssar som sedan länge voro hemmastadda i dessa nordliga landamären. Fjärdarna öster om Cooks Inlet undersöktes noga liksom Prince William land. Under seglats kunde man hela tiden skönja Klippiga bergens kedja, och Vancouver ansåg, att intet sund här kunde skära igenom land. Till sist kartlades Chatham- och Lynnfjordarna varpå arbetets avslut firades med en hejdundrande fest. Hemfärden gick via Kap Hoorn, Helena och Kap Verdeöarna, där man hade turen att kunna ansluta till en konvoj och lyckligt nå hemlandet — England låg i krig med Frankrike. Den 13 september 1795 avslutades sålunda denna expedition, som börjat utrustas över fyra år och åtta månader tidigare. Under hela tiden hade på Discovery en enda man avlidit av sjukdom och endast fem kommit, en för den tiden oerhört låg siffra.

Vancouver skulle aldrig få se sin reseberättelse i tryck, ty han dog 1798 just som han fått manuskriptet färdigt. Utgivningen ombesörjdes samma år av hans bror och kapten Puget. Vancouver arbetade systematiskt och med förebildlig vetenskaplig noggrannhet. Hans kartor anseas ännu långt fram på 1800-talet. Det eftermälet har han av några korta han var hård i tjänsten. Bestraffningslistan ombord är dock kort och man med tanke på den tidens råbarkade sjöfolk kunnat vänta, och som äro inte heller särskilt drygt utmätta och ha endast utdelats för allvarliga förseelser såsom fylleri i tjänsten, stöld etc. Förhållandet mellan besättskapet och officerarna var det bästa. Orsaken till de nedsättande historikerna om Vancouver var säkerligen att välborne Thomas Pitt, en sextonårig som mönstrat ombord och under resan ärvde titeln lord Camelford, insubordinationsbrott landsattes på Hawaii och vid sin återkomst till England gjorde allt för att förtala sin chef.

Kapten Broughton, som sändes hem för att begära förhållningsordre, sig efter sin återkomst från hemlandet till Japan, vars karta han hade. Hans karta över Sachalin är överlägsen den av La Pérouse upptecknad.

UPPTÄCKTSFÄRDER LÄNGS NORDAMERIKAS VÄSTKUST.

0 500 1000 km

